

Per què corren els presos?

Jordi Panyella

Per què corren els presos?

© del text: Jordi Panyella, 2018

© d'aquesta edició: Edicions Saldonar, 2018

© de la fotografia de la coberta: Juanma Ramos, 2018

© de la fotografia de l'autor: Alba Panyella Bonet, 2018

Primera edició: març del 2018

Publicat per Edicions Saldonar

Alfambra, 16, 5è 2a

08034 Barcelona

edicions@saldonar.com

www.saldonar.com

Edició i producció: Francesc Gil-Lluch

Disseny de la coberta: Enric Muñoz

Maquetació de l'interior: Octavi Gil Pujol

Impressió: BookPrint

Distribució: UDL

IBIC: BT

ISBN: 978-84-946753-8-6

Dipòsit legal: B-29967-2017

Impress a Catalunya · *Printed in Catalonia*

Edicions Saldonar és membre de l'associació d'editorials independents

Llegir en Català, juntament amb Alrevés/Crims.cat, L'Avenç,

Birabiro Editorial, El Gall Editor, Edicions del Periscopi,

Raig Verd Editorial, Sembra Llibres i Tigre de Paper.

Tots els drets reservats. No es pot reproduir cap part d'aquest llibre,
per qualsevol mitjà, sense el permís d'Edicions Saldonar.

Als perdedors, perquè un dia guanyaran.

«Només fracassen els que no ho intenten».

Taula

Quilòmetre zero	13
La presó	20
Els presos	39
El <i>mister</i>	55
Mario	63
Córrer	68
El duel	102
Albert	112
El fang	126
Manuel	156
La gent	164
El mur	193
Miguel	200
Nadal	210
La llista	231
El col·leccionista	244
Marcos	253
El seminarista	265
Vint-i-un quilòmetres	280
Supermario	304

Montjuïc	311
El professor	320
Nando	336
Trenta quilòmetres	344
La decisió	362
El cambrer	375
La foto	385
El rebel	394
La pasta	402
Els nervis	410
42 quilòmetres i 195 metres	420
Reincidents	458
<i>Agraïments</i>	473

Quilòmetre zero

No passa cada dia que dones la mà a un assassí, a un home condemnat per haver causat la mort d'un altre intencionadament.

No passa cada dia que la teva mà encaixa la d'un presidiari del mòdul número 7 de la presó de Quatre Camins, d'un individu a qui el sistema ha apartat de la societat per la seva conducta d'extrema violència, recloent-lo rere un mur altíssim i una reixa infranquejable.

No passa cada dia que la teva mà es troba amb la d'una persona a qui li ha tocat transitar per una existència radicalment oposada a la teva, una trajectòria vital que ha fugit del món de cotó fluix i de la moixaina del cotó de sucre, que no ha tingut la sort de dormir en el confort del coixí dels llibres, ni en l'abric de les paraules doctes, fent equilibri sempre sobre les dents esmolades d'una serra, ferint-se i ferint.

No passa cada dia que et veus cara a cara amb algú que ha desafiat la mort amb insolència i ha guanyat, algú que ha reptat amb arrogància la sort, i ha perdut.

No passa cada dia que estrenys la mà d'un home de qui mai hauries pensat que tindries ni el mínim interès a saludar.

No passa cada dia que et submergeixes en la vida d'un home, i en el moll de l'os d'una història, que mai hauries arribat a imaginar que coneixeries. I hi quedes atrapat.

Arriba el moment i allargues la mà, deixant a un costat un mur tan opac com invisible, bandejant el catàleg dels prejudicis més absurds, oblidant el codi social dels recels injustificats, ignorant una cautela igualment absurda, i aleshores t'adones que la mà que ara encaixes és només una mà, una exactament igual que la teva o la meva, és només que aquesta ha servit també per matar i la teva o la meva no, o encara no. No hi ha cap diferència entre la mà que ha matat i la que no sap si arribarà a matar un dia, no hi ha cap diferència entre les mans que han empunyat una arma i les que ara sostenen aquest llibre, no hi ha cap diferència substancial en l'essència bàsica de les coses.

Qualsevol que estigui llegint ara aquestes línies i pretengui imaginar com és la mà dels homes que estan tancats al Mòdul 7 de Quatre Camins, que tanqui el llibre i es miri les seves pròpies mans. Unes i altres són exactament igual, no hi ha cap diferència.

Qualsevol persona pot arribar a convertir-se, un dia, en homicida, per estrany o absurd que aquest plantejament li sembli, per innocents i blancs que ara vegi els palmells de les seves dues mans.

A qualsevol li pot arribar el moment tràgic en la vida que l'atzar et juga una mala passada i la consciència decideix abandonar-te, de la mateixa manera que qualsevol pot fer seva, un dia, la idea boja de posar-se a córrer per completar els 42.195 metres d'una cursa de marató. Perquè tothom pot fer passes enrere en el trajecte de la vida, però a la vegada tothom pot avançar i arribar molt lluny, una camada rere

una altra, sense límits, si es marca un objectiu i es fa el propòsit d'oblidar les pors, saltar murs i superar les barreres.

Tothom ho pot fer, tothom pot arribar a travessar la meta d'un repte gegantí i de superació personal com és la cursa de la marató, també aquells que no han corregut mai, ni per agafar el tren de la vida quan se'ls escapava, inclús aquells altres que un dia van córrer a abraçar el món del delicte i a qui la societat considera desferres humanes, éssers irrecuperables.

Aquesta història va de retalls de vida cosits en carn viva amb el fil del sofriment, un sofriment aliè i sobretot un patiment propi. D'un dolor molt profund, insondable, intangible, d'una pedra cantelluda i pesant recosida per sempre més a la motxilla de la vida, d'un cor i una consciència adolorida, però també —i sobretot— d'un patiment molt primari, bàsic, que neix i es manifesta a flor de pell, en el múscul que ara està a punt de rebentar de fatiga.

En aquest llibre s'hi relata el dolor de la carn i la pesantor de l'ànima. És la història de com el dolor físic, per insuportable que sigui, el que neix de l'esforç personal portat al límit, pot acabar alliberant el dolor emocional per molt que visqui atrapat en la presó física, la que formen quatre parets d'un centre penitenciari, i en la presó anímica que conforma el laberint de la ment i l'ànima.

Aquesta història va de gent que cau i d'homes que s'aixequen, de terribles errors, irreparables errors, però també d'encerts meravellosos, d'ensopegades injustificables i de passes endavant que persegueixen un demà millor.

És una història de mans que maten, i de mans que ajuden altres mans a alçar-se, i sobretot una història de passes decidides que marxen endavant. Aquesta és una història de

contrastos brutals, com la vida mateixa, que avui et fa plorar i demà t'arrencarà un somriure.

La mà que ara, en el moment de l'encaixada, em transmet un esperit de cordialitat, que és gest de mesurada calidesa i, a la vegada, actitud de fermesa, que és port d'acollida per a la mà forastera, ha estat en un instant brevíssim de la seva existència una eina homicida, martell exterminador d'una vida aliena. Tant se val si va ser a cops de mà oberta i nua en el fragor d'una absurda baralla de carrer, o percutint l'adversari amb tota la ràbia concentrada en el puny clos en un duel a vida o mort, o executant el gest tan simple, i brutal a la vegada, d'acaronar amb un sol dit el gallet d'un revòlver o amb tots cinc dits aferrats sanguinàriament a l'empunyadura d'una arma blanca o, encara més simple, tant se val si va ser una mà aparentment innocent, un palmell blanc empenyent amb una suavitat carregada de traïdoria un cos per precipitar-lo a l'abisme de la mort.

Va passar el que estava escrit que havia de passar, i aquell gest homicida executat en un instant mínim potser no va arribar a ser ni un segon d'existència, protagonitzat per la mà que ara encaixa la meva, va marcar per sempre més el transcórrer per la vida de la persona que ara tinc al meu davant.

I malgrat tot, i per sobre de tot, davant meu hi tinc una persona.

Aquesta història no va ni d'assassins, ni d'assassinats, si bé alguns dels seus protagonistes s'han vist atrapats en el fanguer de la sang vessada. Aquesta història pretén explicar tot el que succeeix des del moment que la mà del condemnat i la meva desencaixen.

La condició humana ho és en tant que permet superar

aquell moment fugaç en què no reconeixem el gest brutal que executen les nostres mans, quan les mirem i no ens reconeixem en el gest homicida que van protagonitzar, encara que aquell gest respongués a un impuls conscient i una acció voluntària.

La condició humana ho és en tant que ens permet reconèixer l'error comès, el greu error comès, sigui quin sigui aquest error, i tenir voluntat d'esmena.

Estrenyo la mà al condemnat per homicidi, però sobretot encaixo amb un home, encara jove, molt jove, que miro als ulls i els seus ulls em parlen: «Jo ja no soc aquell, soc un altre i vull demostrar-ho. Tens davant teu un home disposat a guanyar la cursa de la seva vida».

Les nostres mans se separen, miro l'home i li dic:

—Què, ens posem a córrer?

En tot allò que s'explica en aquest llibre les mans hi tenen molt poc a dir. És un relat vital construït des dels peus i estructurat des del cervell, sobretot a partir del cervell que un dia va manar les mans i avui mana les passes. És el relat del compromís de dotze interns de la presó de Quatre Camins que el setembre del 2016 van prendre la determinació de començar a entrenar-se per arribar a córrer la cursa de la Marató de Barcelona, el 12 de març del 2017; ells que viuen en un mòdul penitenciari amb vuitanta-set condemnats per delictes violents i un pati envoltat de murs altíssims on és impossible fer-hi quatre passes sense topar amb una paret perquè l'espai potser no arriba a fer de llarg ni la quarta part d'un camp de futbol. Ells que pràcticament no han corregut mai en la vida i que tenen unes condicions pèssimes, més aviat desfavorables, per poder posar-se a punt per al gran repte atlètic.

És també el compromís de l'equip directiu i el personal de tractament de la presó de Quatre Camins i d'una manera d'entendre el món penitenciari que tracta els presos com a persones en qui es pot confiar i no com a gossos a qui s'ha de témer i tancar en una gàbia perquè no escapin. Obrir la porta de la cel·la als presos, obrir la porta del mòdul on són tancats, obrir la porta principal de la presó als mateixos presos, interns tots ells amb llargues condemnes, i deixar que corrin en llibertat i a camp obert entrenant-se com ho faria un ciutadà lliure és una aposta tan arriscada com pròpia de gent intel·ligent, gent que creu en la bondat de la condició humana, en la capacitat de l'individu per redreçar conductes innobles.

Ningú s'entrena per matar. És la vida, o la mala vida, que et porta a acabar tancat en un lloc com Quatre Camins. Pel gran repte de la cursa de la marató sí; l'entrenament és obligat, la disciplina és indispensable. No es poden córrer 42.195 metres pels carrers de Barcelona si abans no hi ha una determinació ferma, una preparació programada i de llarg recorregut. És absurd presentar-se a la línia de sortida d'una marató si durant els mesos previs no s'han sumat quilòmetres i més quilòmetres a les cames i al cervell, en un entrenament dur, molt dur, tan dur que t'ho fa qüestionar tot i arriba a fer-se insofrible.

Quan es mata, sovint, o gairebé sempre, és la vida que t'empeny a fer-ho. És la vida mateixa que t'acorrals en un carreró sense sortida, davant la víctima, et posa una arma a les mans, t'ennuvola la vista, t'anul·la la ment i et mana executar.

Quan es corre amb l'objectiu d'arribar al final, de traspassar l'arc de la victòria, és l'home que recupera el control

QUILÒMETRE ZERO

sobre la seva condició de persona, és l'individu que es mou amb determinació cap a un objectiu de creixement personal, de plenitud. Delinquir pot arribar a ser molt fàcil, també molt plaent, arribar a completar la cursa dels 42 quilòmetres i 195 metres és un repte gegantí, és un gran interrogant que un individu es planteja a si mateix per posar a prova els límits de la capacitat de treball, d'esforç i de superació de la condició humana. «En seré capaç?». Aquest és el gran repte!